

**INTERFAOL METODLAR YOKI DARSLARDAGI DIDAKTIK O‘YINLAR.
(TARIX DARSIDA)****Shokirova Gulzoda Sodiqovna***Farg‘ona viloyati, Uchko‘prik tumani, 20-maktab o‘qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqola tarix darslarida interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan foydalanishning samaradorligini yoritadi. Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchilarni faollashtirish, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va darsga bo‘lgan qiziqishini oshirish muhim ahamiyatga ega. Maqolada “Aqliy hujum”, “Tezkor savol-javob”, “Venn diagrammasi”, “BBB jadvali”, “Yil yoki asr aytaman” kabi interfaol metodlar va “Zakovat”, “Kim biladi?”, “Baliq ovi”, “Blits o‘yin” kabi didaktik o‘yinlarning tarix darslarida qo‘llanilishi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar. Interfaol o‘yinlar, zakovat, tarix darsliklari, didaktik o‘yinlar, jamoaviy ishlar, tarix fani o‘qituvchilari, pedagogika yo‘nalishi talabalari, zamonaviy ta’lim.

Tarix fani insoniyatning o‘tmishdagi ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlarini o‘rganish orqali o‘quvchilarda tarixiy tafakkur, tahliliy fikrlash va voqealarga tanqidiy yondashuv ko‘nikmalarini shakllantiradi. Zamonaviy ta’lim tizimida bu maqsadlarga erishish uchun interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Interfaol metodlar o‘quvchilarni dars jarayonida faol ishtirok etishga, mustaqil fikrlashga va jamoaviy ishlashga undaydi. Masalan, “Aqliy hujum”, “Tezkor savol-javob”, “BBB jadvali”, “Venn diagrammasi” kabi usullar tarixiy ma’lumotlarni chuqurroq anglash va tahlil qilish imkonini beradi. Shuningdek, “Zakovat”, “Baliq ovi”, “Yil yoki asr aytaman” kabi didaktik o‘yinlar orqali o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi ortadi, bilimlarni mustahkamlash jarayoni esa yanada samarali kechadi. Ushbu maqolada tarix darslarida interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan foydalanishning nazariy asoslari, ularning turlari, qo‘llanish usullari hamda o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga ta’siri haqida so‘z yuritiladi. Shuningdek, amaliy misollar orqali bu metodlarning dars samaradorligini oshirishdagi o‘rni yoritiladi.

1. Interfaol metodlarning mohiyati va turlari

Interfaol metodlar o‘quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta’minlaydi, ularni mustaqil fikrlashga, tahlil qilishga va jamoaviy ishlashga undaydi. Bu metodlar orqali o‘quvchilar tarixiy ma’lumotlarni chuqurroq anglaydi va o‘z fikrlarini erkin ifoda etishga o‘rganadi. Quyidagi interfaol metodlar tarix darslarida samarali qo‘llaniladi:

- **Aqliy hujum:** O‘quvchilar berilgan muammo yuzasidan tezkor fikrlar bildiradi, bu esa ularning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.
- **Tezkor savol-javob:** O‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash va ularni faollashtirishga xizmat qiladi.
- **Venn diagrammasi:** Ikki yoki undan ortiq tushunchaning o‘xshash va farqli jihatlarini aniqlash orqali tahliliy fikrlashni rivojlantiradi.
- **BBB jadvali:** O‘quvchilar mavzu bo‘yicha bilganlari, bilmoqchi bo‘lganlari va o‘rganganlarini yozib borishadi, bu esa ularning bilimlarini tartibga solishga yordam beradi.
- **Klaster:** Markaziy g‘oya atrofida bog‘liq tushunchalarni aniqlash orqali mavzuni chuqurroq o‘rganishga imkon yaratadi. Bu metodlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol ishtirok etishga undaydi.

2. Tarix darslarida didaktik o‘yinlarning o‘rni

Didaktik o‘yinlar o‘quvchilarning bilimlarini mustahkamlash, darsga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ularni faol ishtirok etishga jalb qilishda muhim rol o‘ynaydi. Tarix darslarida quyidagi didaktik o‘yinlar samarali qo‘llaniladi:

- “Zakovat” o‘yini: O‘quvchilar guruhlariga bo‘linib, tarixiy savollarga javob berishadi, bu esa ularning bilimlarini sinovdan o‘tkazadi.
- “Kim biladi?” o‘yini: O‘quvchilar o‘z bilimlarini namoyish etishadi, bu esa ularni rag‘batlantiradi.
- “Baliq ovi” o‘yini: O‘quvchilar baliq shaklidagi kartochkalarda yozilgan savollarga javob berishadi, bu esa darsni qiziqarli qiladi.
- “Yil yoki asr aytaman” o‘yini: O‘quvchilar tarixiy voqealarning yili yoki asrini aniqlashadi, bu esa ularning xotirasini mustahkamlaydi.

Bu o‘yinlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirok etishga undaydi va bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi.

3. Interfaol metodlar va didaktik o‘yinlarning dars samaradorligiga ta’siri

Interfaol metodlar va didaktik o‘yinlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirok etishga undaydi va bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi. Bu metodlar orqali o‘quvchilar tarixiy ma’lumotlarni chuqurroq anglaydi, tahlil qiladi va o‘z fikrlarini erkin ifoda etishga o‘rganadi. Shuningdek, bu metodlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va ularni jamoaviy ishlashga o‘rgatadi. Bundan tashqari, interfaol metodlar va didaktik o‘yinlar o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida samarali muloqotni shakllantiradi. Bu jarayonda o‘quvchilar nafaqat bilim oladilar, balki uni amalda qo‘llashni, vaziyatlarni tahlil qilishni va muammolarga yechim topishni ham o‘rganadilar. Masalan, tarix darslarida rolda o‘ynash, “debat” yoki “aqliy hujum” metodlaridan foydalanish orqali o‘quvchilar tarixiy shaxslar, davrlar va voqealar haqida chuqurroq tushunchaga ega bo‘ladilar. Didaktik o‘yinlar esa

o‘quv jarayonini jonlantiradi, bilimlarni mustahkamlashni qiziqarli shaklda amalga oshirishga yordam beradi. O‘yinlar orqali berilgan topshiriqlar o‘quvchilarning faolligini oshirib, ularda musobaqalashish, g‘alabaga intilish kabi ijobiy his-tuyg‘ularni uyg‘otadi. Bu esa o‘z navbatida, darsning samaradorligiga bevosita ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, bunday metodlar o‘quvchilarda nutq madaniyatini rivojlantirish, o‘z fikrini asoslab bera olish, tanqidiy va tahliliy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, bugungi kunda ta’limning asosiy maqsadi — bilimdon, faol, mustaqil va jamoada ishlay oladigan shaxsni tarbiyalash bo‘lganligi sababli, interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Tarix darslarida interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan foydalanish ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi, ularni mustaqil fikrlashga, tahliliy yondashuvga va faol ishtirok etishga undaydi. Interfaol metodlar orqali o‘quvchilar mavzuni chuqurroq o‘zlashtiradi, tarixiy faktlar va voqealarni mantiqan tahlil qilishga o‘rganadi. Didaktik o‘yinlar esa o‘quv jarayonini jonlantirib, bilimlarni mustahkamlashda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, interfaol metodlar va didaktik o‘yinlar o‘quvchilarning bilim darajasini oshiradi, ularning darsdagi faolligini kuchaytiradi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, “Aqliy hujum”, “Tezkor savol-javob”, “Venn diagrammasi” kabi metodlar o‘quvchilarning tahliliy fikrlashini rivojlantiradi. Shuningdek, “Zakovat”, “Baliq ovi”, “Yil yoki asr aytaman” kabi didaktik o‘yinlar orqali o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi ortadi, bilimlarni mustahkamlash jarayoni esa yanada samarali kechadi. Shuningdek, interfaol metodlar va didaktik o‘yinlar o‘quvchilarning jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi, ularni bir-biriga hurmat bilan yondashishiga, fikr almashishiga va hamkorlikda ishlashiga yordam beradi. Bu esa o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi va ularni jamiyatda faol ishtirok etishga tayyorlaydi. Xulosa qilib aytganda, tarix darslarida interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan foydalanish o‘quvchilarning bilim olish jarayonini yanada samarali, qiziqarli va mazmunli qiladi. Bu metodlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirok etishga undaydi va bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi. Shu sababli, zamonaviy tarix ta’limida an’anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda interfaol metodlar va o‘yinli shakllardan keng foydalanish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari. — Toshkent: “O‘zbekiston”, 2020.
2. Nishonova Z., Alimova G. Bolalar psixologiyasi va uni o‘qitish metodikasi. — Toshkent, 2019.

3. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. — Toshkent: TDPU, 2003.
4. Axmedshina F., Aqchayev F. Tarix fanini o‘qitishda o‘yinli texnologiyalardan foydalanish. O‘quv-uslubiy qo‘llanma. — Toshkent: Jizzax davlat pedagogika instituti, 2018.
5. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
6. Gaffarov Ya., Gafforova M. O‘zbekiston xalqlari tarixini o‘qitish usullari. — Toshkent, 1996.
7. Tarix fanini o‘qitish metodikasidan ma‘ruzalar to‘plami. — Namangan: Namangan davlat universiteti, 2007.
8. Yo‘ldashev I., Kamolov I. Tarix darslarida interfaol metodlar. — QDPI.
9. Tarix fanidan ma‘ruzalar to‘plami. — Toshkent, 2019.
10. Tarix fanini o‘qitish metodikalari. — Moskva: Nauka, 2003.
11. Sultonova N.A. Teoreticheskie osnovy podgotovki detey v sovremennykh usloviyakh k sotsial‘noy zhizni v sem‘ye. // Scientific Progress, 2021, №1(6), 6